

KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ HUKUKUNDA EVLİLİK BİRLİĞİNİN KORUNMASI

PROTECTION OF MARRIAGE UNION IN THE TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS LAW

Emine KOÇANO RODOSLU*

Özet: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Hukukunda evlilik birliğinin ve dolayısıyla bu birliktelikte yer alan eşlerin ve çocukların korunması 1/1998 sayılı Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası'nda düzenlenmiştir. 34/2015 sayılı Yasa ile Aile Yasası'nda değişiklikler yapılarak hem evlilik birliği devam ederken evlilik birliğinin korunması hem de evlilik birliğini sonlandırmak için açılan dava devam ederken eşlerin ve çocukların mağdur olmaması için yeni düzenlemeler yasa metnine dahil edilmiştir. Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlal edilmesi ve bunun üzerine eşlerin aile mahkemesinden talepte bulunması durumunda, hâkim somut duruma göre mağduriyetin giderilmesi yönünde önlemler alır. Bu bağlamda, hâkim eşleri uyarabilir, nafaka ve tazminata hükmedebilir, eşlerden birinin borçlularına, borçlarını diğer eşe ifa etmelerini emredebilir, eşler ayrı yaşama hakkına sahip olduğu takdirde ayrı yaşamaya ilişkin şartları düzenleyebilir. Sayılan bu önlemlerin yanı sıra 2015 yılında yapılan değişiklikler ile KKTC Hukukunda ilk kez ev içi şiddette uğrayan kişinin korunmasına yönelik hükümler getirilmiştir. Söz konusu hükümlerde, ev içi şiddete uğrayan kişinin koruma emri talep edilebileceği durumlar ve hâkimin verebileceği önlem türleri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: KKTC, Evlilik Birliğinin Korunması, Geçici Önlemler, Nafaka, Ev İçi Şiddet

Abstract: In the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) Law, the protection of the marriage union and therefore the protection of the spouses and children in this union is regulated in the Family (Marriage and Divorce) Code No. 1/1998. Code No. 34/2015 amended the Family Code and introduced new provisions to pro-

* Yrd. Doç. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, emine.rodoslu@emu.edu.tr, ORCID:0000-0003-2891-7141, Makalenin Gönderim Tarihi: 28.09.2023, Kabul Tarihi: 25.10.2023

tect the unity of marriage while the marriage is still in force and to ensure that spouses and children are not victimized during the pendency of proceedings for the dissolution of the marriage. In the event of a breach of the obligations arising from the marriage union and the spouses make a request to the family court, the judge shall take measures to redress the grievance according to the concrete situation. In this context, the judge may warn the spouses; award alimony and compensation; order the debtors of one of the spouses to fulfil their debts to the other spouse; if the spouses have the right to live separately, the judge may regulate the conditions for living separately. In addition to these measures, with the amendments made in 2015, for the first time in the TRNC Law, provisions have been introduced for the protection of the victim of domestic violence. The provisions in question include the circumstances in which a person subjected to domestic violence may request a protection order and the types of measures that the judge may grant.

Keywords: TRNC, Protection of Marriage Union, Temporary Measures, Alimony, Domestic Violence

GİRİŞ

Aile¹ hukuku, sağlıklı ve huzurlu bireyler arasındaki ilişkiler söz konusu olduğunda mümkün olduğunca az müdahale edilen bir hukuk dalıdır.² Diğer bir anlatımla, eşler arasında bir uyuşmazlık çıkmadığı, evlilik birliği huzurlu ve mutlu bir şekilde sürdürüldüğü takdirde, evlilik birliğini korumaya yönelik getirilen kuralların uygulanmasına gerek kalmaz. Ancak aile içerisindeki bireylerin, genellikle ekonomik açıdan daha zayıf olan kadınların ve çocukların haklarının korunması gereği doğduğunda müdahale kaçınılmaz olur.³ Evlilik birliğinin korunması ile ilgili öngörülen hukuki düzenlemeler, evliliğin karşılıklı dayanışma içerisinde mutlu ve huzurlu bir biçimde sürdürülebilmesi için önemli olduğu kadar, ayrıca eşlerin ve çocukların bireysel haklarının korunması bakımından da bir o kadar önemlidir. Evlilik birli-

¹ İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olan ve tarihin çeşitli devrelerinde farklı kültürlerde değişik biçimlerde karşımıza çıkan aile kavramı, insan topluluklarının ve devletlerin en esaslı unsuru olarak kabul edilmektedir. Bkz. Bülent Köprülü/ Selim Kaneti, *Aile Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989, s. 3,4; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2004, s. 4; Rona Serozan/Başak Başoğlu/Berk Kapancı, "Aile Hukukunun Özellikleri, İlkeleri ve Gelişimi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2016, Prof. Dr. İlhan Ulusan'a Armağan, C. 15, S. 2, s. 531-560, s. 536.

² Serozan/Başoğlu/Kapancı, s. 534; Cengiz Koçhisarlıoğlu, "Aile Hukukunda Eşlerin Eşitliği" *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 1988, C. 40, S. 1, s. 251-279, s. 272.

³ Köprülü/Kaneti, s. 7 vd.; Serozan/Başoğlu/Kapancı, s. 533.

ğinde, eşlerin çeşitli konularda anlaşmazlıklar yaşaması veya evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri yerine getirmemeleri birliğin sarsılmasına, yıkılmasına ve hatta tarafların kişilik haklarının ihlaline sebep olabilmektedir. İşte bu noktada, evlilik birliğinin ve dolayısıyla bireylerin kişilik haklarının korunması için somut duruma göre ya gerekli önlemlerin alınmasını ya da mağduriyetin giderilmesini sağlamak üzere hâkime başvurma imkânı getirilmiştir.⁴

KKTC aile hukukunda, evlilik birliği ile eşlerin ve çocukların korunmasına ilişkin hükümler, mehzazı Türk Medeni Kanunu (TMK) olan 1/1998 sayılı Aile Yasası'nda (m. 34, 36, 36 (A), 37, 38, 39) yer almaktadır.⁵ Ayrıca, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa İnsan

⁴ Köprülü/Kaneti, s. 124; Öztan, s. 210; Selâhattin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990, s. 337.

⁵ 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs Adasını fethetmesinden sonra, aile hukuku ile ilgili konularda Türk toplumuna İslam Aile Hukuku kuralları uygulanırken, Rum toplumuna kendi hukuk kurallarının uygulanmasına ve aile hukuku uyumsuzluklarında da kendi mahkemelerinin yetkili olmasına izin verilmişti. 1878 tarihinde Adanın İngilizlere kiralınmasıyla birlikte, Adadaki yönetimi devralan İngiliz İdaresi'nin mevcut yargı düzenine ve uygulanan yasal düzenlemelere müdahale etmesi zaman içerisinde Osmanlı Hukukunun yok olmasına ve İngiliz Hukukunun uygulanmasına neden olmuştur. Ancak, aile hukuku alanında Müslüman Türk halkının toplumsal yaşamını düzenleyen dini meselelerinde Şer'ie Mahkemelerinin, gayrimüslimler arasındaki uyumsuzluklarda ise Cemaat Mahkemelerinin yetkileri İngiliz döneminde de devam etmiştir. 1924 yılında çağdaşlaşma yolunda Türkiye'de Şer'ie Mahkemeleri kapatılmış, ancak Kıbrıs'ta Müslüman Türk toplumu için aile hukuku uyumsuzluklarında Şer'ie Mahkemeleri uzun müddet daha yetkili olmaya devam etmiştir. Atatürk ilke ve inkılaplarını ve Türkiye'deki çağdaşlaşma sürecini yakından takip eden Kıbrıs Türk halkı, Kıbrıs'ta da artık aile hukuku davalarında Şer'ie Mahkemelerinin yeterli olmadığı ve Kıbrıs Türk toplumu için de Türk Kanunu Medenisi'nin aynen yürürlüğe girmesi gerektiği yönünde çok defa İngiliz İdaresi'nden taleplerde bulunmuştur. Bu süreç, 1951 yılına kadar sürmüş ve nihayet 1951 yılında Türk Aile Yasası (Fasıl 339), 1956 yılında ise Türk Aile Mahkemeleri Yasası yürürlüğe girmiştir. Bu Yasalar, Türkiye'de 1926 tarihinde yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi esas alınarak hazırlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Andreas Neocleous/David Bevir, *Legal History*, Editör: Dennis Campell, *Introduction to Cyprus Law*, New York 2000, s. 11; Turgut Turhan, "Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2008, C. 57, S. 2, s. 253-286, s. 265, 267; Arzu Alibaba, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tahkim", *Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi*, İstanbul 2023, C. 12, S. 1, s. 3-64, s. 6, dn. 2; Ahmet An, *Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine Yazılar*, Kıvılcım Yayınları, Lefkoşa 1999, s. 89; Sibel Akgün, "Atatürk İlke ve İnkılaplarının Kıbrıs'a ve Kıbrıs Türk Kadınlarına Yansımaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara 2006, C.22, S. 64-65-66, s. 415-436, s. 429 vd.; Martha Hayes Sampson, "An Overview of Divorce Law in Cyprus: Modernization and Shortcomings", *Sri Lanka Journal of International Law*, Sri Lanka 2005, C. 17 s. 100a-113, s. 110; Eliana Nicolaou, "Recent

Hakları Sözleşmesi,⁶ Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)⁷ ile Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)⁸ Kuzey Kıbrıs'ta kanunla iç hukukun bir parçası haline getirilen uluslararası metinlerdir.

Evlilik birliğinin korunmasında eşler arası eşitliğin sağlanmasının önemi yadsınamaz.⁹ KKTC Anayasası'nda, T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) Anayasası m. 41'de olduğu gibi eşler arasında eşitlik, kadın - erkek eşitliği anayasal güvenceye kavuşturulmamıştır.¹⁰ Aile Yasası m. 34 (1)'de, *"Evlenenler ... ev ve çocuklarla ilgili sorumluluklarda ev içi emeğin eşit ve adil paylaşılmasını ve birbirleri ile olan ilişkilerine özen göstermeyi kabul etmiş olurlar ve evlilik birliğini eşitlik ve uyum içinde yürütürler"* hükmü ile eşler arası eşitlik ilkesi kabul edilmiştir.

Aile Yasası'nın 36 ve 36 (A) maddelerinde ev içi şiddete maruz kalan kişilerin aile mahkemesinden koruma emri talep edebileceği düzenlenmiştir. Çok farklı boyutları olan ev içi şiddet konusu,¹¹ sadece

Developments in Family Law in Cyprus", 1996 *International Survey of Family Law*, Cambridge 1996, s.121-134, s. 122.

⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde 1962 tarihinde 39/62 sayılı Yasa ile iç hukukun bir parçası haline getirilmiştir. 1985 yılında kabul edilen KKTC Anayasası geçici m. 4 gereğince, Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce yürürlükte bulunan mevzuat, Anayasa'ya aykırı olmamak kaydıyla uygulanmaya devam edilir. Bununla birlikte, KKTC Anayasası m. 90 (5)'e göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar yasa hükmünde olduğundan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi KKTC'de yürürlüktedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 12 ve m. 16'da özel hayatın ve aile hayatının korunması; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 8'de özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı düzenlenmiştir.

⁷ KKTC, 8 Mart 1996 tarihinde 5/1996 sayılı Yasa ile "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ni onaylamıştır.

⁸ KKTC, 25 Kasım 2011 tarihinde 58/2011 sayılı Yasa ile "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi"ni onaylamıştır.

⁹ Ahmet Kılıçoğlu, Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2022, s. 3; Koçhisarlıoğlu, s. 261 vd.; Turgut Akıntürk/Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, C. II, Yenilenmiş 20. Bası, Beta, İstanbul 2017, s. 12.

¹⁰ CEDAW m. 2'de, "Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayrımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıracı bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler: a) kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi anayasalarına ve diğer ilgili yasalara henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı..." hükmü yer almaktadır.

¹¹ 14 Nisan 2021 tarihli 85 sayılı Resmî Gazete'de "Ev İçi Şiddeti Önleme ve Ev İçi

evlilik birliğinin korunması çerçevesinde Aile Yasası'nda yer alan hükümler ile birlikte incelenmiştir.

I. EVLİLİK BİRLİĞİNİN KORUNMASININ AMACI

Evlilik birliğinin¹² korunmasına ilişkin hükümlerin öngörülmesinin iki işlevi olduğu kabul edilir. Söz konusu hükümlerle öncelikle evlilik birliğinde eşlerin bireysel olarak korunması amaçlanmaktadır.¹³ Diğer bir deyişle, yasal düzenlemeler ile evlilik birliğinin korunmasının amacı eşlerin temel hak ve özgürlüklerinin korunmak istenmesidir. Eşler karşılıklı birbirlerinin kişisel değerlerine saygı göstermelidirler.¹⁴ Yasal düzenlemeler ile eşlerin birbirlerine karşı olan hak ve yükümlülüklerinin sınırları çizilerek, eşlerden birinin kişilik haklarının diğer eş tarafından ihlal edilmesi önlenmeye çalışılmış, ihlalin ortaya çıkması halinde mağdurun korunması için hâkimin müdahalesi öngörülmüş ve böylelikle nihayetinde evlilik birliğinin dağılmasının önüne geçilmek istenmiştir.¹⁵

Diğer taraftan, toplumun en küçük yapı taşı olan aile o topluma kazandırılacak gelecek kuşakların niteliğini belirleme bakımından büyük öneme sahiptir.¹⁶ Bu nedenle, toplumun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi ancak kişinin kimliğini kazandığı ailenin sağlıklı olması ile

Şiddet Gören Kişilerin Korunmasına İlişki Yasa" önerisi yayınlanmıştır. Bkz. <https://basimevi.gov.ct.tr/Portals/6/2021/85.pdf?ver=2021-04-15-195955-453> erişim tarihi:14.07.2023.

¹² Aile Yasası m. 13 (3) hükmüne göre, evlenecek taraflar, evlendirme memuruna olumlu yanıt verdikleri anda evlenme sözleşmesi kurulur ve anılan Yasa'nın 34 (1) hükmüne göre, "evlenmeyle birlikte taraflar arasında evlilik birliği yaratılır". Yasa'da evlilik birliğinin tanımı yapılmamış, evlenme ile birlikte taraflar arasında bir birlik kurulduğu kabul edilmiştir. Evlilik birliği, resmi şekilde evlenme ile başlayıp ölüm veya yargı kararıyla sona erdiği tarihe kadar süren, eşler ve varsa çocukları arasında oluşan birlikteliği ifade eder. Bkz. Kılıçoğlu, s. 159; Heinz Hausheer/Ruth Reusser/Thomas Geiser, Die Wirkungen der Ehe im allgemeinen, Art.159-180 ZGB Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Ehe-recht, BK-Berner Kommentar Band/Nr.II/1/2, Auflage 2, Stämpfli Verlag, Bern 1999, s. 66.

¹³ Mustafa Alper Gümüş, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185-281), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 131.

¹⁴ Gümüş, s. 58.

¹⁵ Köprülü/Kaneti, s. 124; Öztan, s. 210.

¹⁶ Tekinay, sosyal hayatın ilk zamanlarında aileye bakış açısını anlatmak için, "Sosyal hayatın ilk devrelerinde aile, uydurma ve efsanevi bir varlık, herkesçe saygı gösterilen bir şahsiyet, ortak ve kuvvetli bir menfaat ilişkisi vs. gibi" ifadesini kullanmıştır. Bkz. Tekinay, s. 1.

mümkündür. Bu yüzden, evlilik birliğinin korunması ve devamının sağlanması toplum açısından da son derece önemlidir.¹⁷ Çünkü, ailede meydana gelecek düzen bozukluğu, toplumun gerilemesine neden olabilir.¹⁸ Bu nedenlerle aile, hukuk kuralları aracılığıyla korunarak, toplumun temelini kuvvetlendirilmesi ve dağılmasının önüne geçilmesi amaçlanır. Hatta bir görüşe göre, eşlerin özgürlükleri, evlilik birliğinin sürekliliğinin sağlanması amacıyla sınırlıdır.¹⁹ Eşlerin bireysel menfaatlerinin aşırı bir biçimde korunması, evlilik birliğinin zarar görmesine hatta ortadan kalkmasına yol açabilir.²⁰

KKTC Anayasası m. 35'te "*Aile toplumun temelidir. Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli önlemleri alır ve örgütleri kurar*" hükmü yer alır.²¹ Anayasa'da yer alan bu hükümden de anlaşılacağı üzere, KKTC Anayasası aileyi koruyucu ve ayakta tutucu bir yaklaşım içerisindedir. Diğer taraftan, Aile Yasası m. 34 ve devamında evlilik birliğini ve bu birliktelikte yer alan kişileri koruyucu hükümler getirilmesi ve Aile Yasası'nın 34. maddesinin kenar başlığının "*Evlilik Birliğinin ve Ailenin Korunması*" iken, 34/2015 sayılı Yasa ile "*Evlilik Birliği*" olarak değiştirilmesi ile murat edilenin, evlilik

¹⁷ Gümüş, s. 58.

¹⁸ Köprülü/Kaneti, s. 3-4.

¹⁹ Paul Lemp, Kommentar zum ZGB, Das Familienrecht, 1. Abteilung, 2. Teilband, Bern 1968, Vorbemerkungen, nr. 6,8 (naklen M. Beşir Acabey, Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, İzmir 1998, s. 40, dn. 21).

²⁰ Evlilik birliğinin ekonomik temellerini güvence altına almak amacıyla eşlerin özgürlüklerinin ve bağımsızlıklarının iki yolla sınırlandırılabilceği ifade edilmektedir. Birinci yol, evlilik birliğinin çıkarlarını tehlikeye atan tarafın tasarruf yetkisinin sınırlandırılması veya kaldırılması; ikinci yol ise, eşlerden herbirinin yaptığı malvarlığına ilişkin bazı işlemlerin diğer eşin onayına bağlanmasıdır. Bu yönde açıklamalar için bkz. Acabey, s. 41.

²¹ Anayasa'da, genellikle ekonomik açıdan daha zayıf durumda olan annenin ve çocuğun korunması için devlete gerekli önlemleri alma yükümlülüğünün yüklenmesi önem taşımaktadır. T.C. Anayasası'nda olduğu gibi, KKTC Anayasası'nda "kadın" yerine "ana" kelimesinin kullanılması eleştirilmektedir. Çünkü, çocuk doğursun veya doğurmasın, şiddete uğrayan kişiler genellikle anne olan veya olmayan kadınlardır. Diğer taraftan KKTC Anayasası'nda, T.C. Anayasası m. 41'de olduğu gibi eşler arasında eşitlik, kadın - erkek eşitliği anayasal güvenceye kavuşturulmamıştır. Eleştiri için bkz. Emel Badur, "Ailenin Korunması Alanındaki Son Gelişmeler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2009, S. 84, s. 63-92, s. 64; Murat Doğan, "Türk Medeni Kanunu'nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2003, C. 52, S. 4, s. 93-129, s. 94 vd.; Şükran Ertürk/Demet Özdamar, "Kadınlara Karşı Şiddet ve Ayrımcılık", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İzmir 2009, C. 11, s. 1169-1218, s. 1189.

birliğinin üstünde eşlerin ve çocukların bireysel haklarının korunması olduğunu göstermektedir.

II. EVLİLİK BİRLİĞİNİN KORUNMASI AMACIYLA ALINABİLECEK ÖNLEMLER

Evlilik Birliği Devam Ederken Alınabilecek Önlemler

Genel Olarak

Evlilik birliği devam ederken, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlal edilmesi halinde, eşler hâkime başvurabilme imkânına sahiptir. Hâkim, evlilik birliğini ihlal eden eşi uyarabilir, bunun sonuçsuz kalması durumunda şartların gerçekleşmesiyle birlikte diğer eş lehine nafakaya veya tazminata hükmedebilir, parasal katkıda bulunma yükümlülüğünü ihlal eden eşin borçlularına, borçlarını diğer eşe ifa etmelerini emredebilir. Sözü edilen bu önlemlerin dışında, şartlar gerçekleştiği takdirde eşlere ayrı yaşama hakkı da Yasa ile tanınmıştır.

Koşulları

Eşlerden Birinin Evlilik Birliğinden Doğan Yükümlülükleri İhlal Etmesi

Aile Yasası m. 34'e göre, "Evlilik, taraflar arasında bir evlilik birliği yaratır. Evlenenler sadakatle, işbirliği içinde ve karşılıklı yardımlaşma ile birlikte yaşamayı, evlilik yaşamını sürdürmeyi, çocuklarına bakmayı, ev ve çocuklarla ilgili sorumluluklarda ev içi emeğin eşit ve adil paylaşılmasını ve birbirleri ile olan ilişkilerine özen göstermeyi kabul etmiş olurlar ve evlilik birliğini eşitlik ve uyum içinde yürütürler.

Taraflardan biri evlilik ile ilgili sorumluluklarını ihmal eder veya hal ve hareketleri ile öteki tarafa tehlike yaratır, maddi veya manevi zarar verirse, etkilenen taraf bir başvuru ile Mahkemenin müdahale ederek mağduriyetini giderici bir emir vermesini isteyebilir. Böyle bir başvuru üzerine Mahkeme, kabahatli tarafın dikkatini çeker. Bu tür davranışları yapan taraf sorumluluklarını ihmal etmeye devam eder veya hal ve hareketlerinde direnirse Mahkeme zarar gören tarafa uygun göreceği bir tazminat verilmesini emredebilir".

Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlal edilmesi ve bundan dolayı eşlerin ve çocukların mağdur olması durumlarında

hâkimin müdahalesine başvurulabilir.²² Örneğin, eşin birlik giderlerine katılmaktan kaçınması, eşlerin yersiz ve aşırı kıskançlıkları, ortak konuta gelinmemesi, eve alkollü ve geç gelinmesi, çocuklara karşı gerekli ilginin gösterilmemesi durumlarında diğer eşin talebi ile hâkimin müdahalesi istenebilir.²³

Hâkimin müdahalesinin talep edilebilmesi için diğer bir şart, eşin hal ve hareketleri ile diğer tarafa tehlike yaratması veya maddi veya hut manevi zarar vermesidir. Burada sayılan şartlar da aslında evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlali niteliğindedir. Dolayısıyla, ayrıca sayılmalarına gerek yoktur.²⁴ Şöyle ki, eşin diğer eşe şiddet uygulaması, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı nedeniyle taşkın hareketlerde bulunması, kumar oynaması nedeniyle eşin malvarlığına zarar vermesi hallerinde de hâkimin müdahalesi istenebilir.²⁵

Evlilik birliğinden doğan her yükümlülüğün ihlali halinde hâkimin müdahalesinin istenmesi gereksiz ve yararsızdır.²⁶ Ancak, evlilik birliği için önemli olarak nitelendirilebilecek yükümlülüklerin ihlali halinde hâkimin müdahalesi istenmelidir. Diğer taraftan hâkimin müdahalesinin istenebilmesi için, ihlal edilen yükümlülüğün boşanma nedeni olacak kadar ağır olması veya eşlerden birinin kusurlu olması şartı da aranmaz.²⁷

Hâkimin müdahalede bulunması için talepte bulunacak tarafın zararının doğması şart değildir. Ancak, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlal edilmesi halinde bir zarar doğduğu takdirde, hâkim zarar gören lehine tazminata hükmedebilecektir [Aile Yasası m. 34 (2)]

Evlilik birliğini korumaya yönelik hükümlerin amacı eşleri cezalandırmak değil; eşlerin ve çocukların menfaatlerini korumak, bozulan

²² Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Aile Hukuku, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1979, s. 226; Tekinay, s. 337; Hausheer/Reusser/Geiser, s. 477.

²³ Kumru Kılıçoğlu Yılmaz, "Evlilik Birliğinin Korunması", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2015, S. 120, s. 423-464, s. 430.

²⁴ Türk Hukukunda, 2002 yılından önce Türk Medeni Kanunu'nda aynı hüküm yer alırken, 2002 yılında yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu m. 195'te bu kısma yer verilmemiştir.

²⁵ Ayrıca bkz. Köprülü/Kaneti, s. 125; Feyzioğlu, s. 339.

²⁶ Gümüş, s. 138, 139; Serkan Ayan, *Evlilik Birliğinin Korunması*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2004, s. 200.

²⁷ Köprülü/Kaneti, s. 124; Gümüş, s. 139; Ayan, s. 195. Ayrıca bkz. ve karşı Feyzioğlu, s. 339.

birliği yeniden sağlamaktır.²⁸ Bu yüzden hâkimin müdahalesinin istenebilmesi için, evlilik birliğinden doğan yükümlülüğün ihlaline sebep olan davranışın sürekli nitelik taşıması ve ileride de gerçekleşecek nitelikte olması gerekir.²⁹

Hâkimin Müdahalesinin Talep Edilmesi

Aile hukukunda kural olarak taleple bağlılık ilkesi esastır³⁰. Kural olarak hâkim, evlilik birliğine re'sen müdahalede bulunamaz,³¹ hâkimin evlilik birliğine müdahalede bulunabilmesi için, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlalinden etkilenen tarafın bu yönde mahkemeden talepte bulunması gereklidir.³² Yasa, evlilik birliğine müdahale edilmesini isteme hakkını sadece bundan etkilenen tarafa tanımıştır. Ayrıca, eşler dışında tarafların anne babaları gibi başka kişilerin de evlilik birliğine müdahale için mahkemeye başvurmaları mümkün değildir.³³

Önlem Türleri

Uyarma

Aile Yasası'na göre hâkim, öncelikle evlilik birliğinden doğan yükümlülüğünü ihlal eden tarafı uymalıdır [Aile Yasası m. 34 (2)].³⁴ Hâkimin uyarısına rağmen, eş evlilik birliğinden doğan yükümlülüğü ihlal etmeye devam ederse, artık hâkim diğer önlemlere başvurabilecektir. Hâkimin, ihlalde bulunan eşe uyarının gereklerini yerine ge-

²⁸ Ayan, s. 194.

²⁹ Ayan, s. 194.

³⁰ Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022, s. 6,7; Akıntürk/Ateş, s. 132.

³¹ Feyzioğlu, s. 224; Tekinay, s. 337; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 431.

³² Yargıtay kararına göre, "... Ülkemizin şahadet hukuku prensiplerine göre, olumlu iddiayı ileri süren ve talepte bulunan taraf bu iddiasını ispat etmekle yükümlüdür ... geçici eş nafakası talep eden taraf mahkemeye bu talebi yapmalı ve talebi ile ilgili iddialarını mahkemede ispat etmelidir". Bkz. Yarg., Aile Hukuk, 25.02.2020, 4/2019, Dava No: 452/2017 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararsor-nuc.aspx?nerde=ya&yile=2019> erişim tarihi: 22.08.2023.

³³ Evlilik birliğine ilişkin önlemleri talep yetkisi nisbi anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğundan, eşin önlem alınması talebinde bulunamayacağı hallerde, örneğin, ayırt etme gücünden yoksun ise, yasal temsilcisi de bu hakkı kullanabilmelidir. Bu görüş için bkz. Gümüş, s. 133.

³⁴ Feyzioğlu, s. 226; Badur, s. 68; Hausheer/Reusser/Geiser, s. 482, 483.

tirmemesi halinde alınabilecek tedbirleri bildirmesi uyarının etkisini artırabilir. Hâkimin eşleri uyarmasının özel hukuk ve ceza hukuku yönünden bir yaptırımı yoktur.³⁵

Nafaka ve Tazminat

Eş, evlilik birliğinden doğan parasal katkısı sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde, diğer eşin talebi üzerine hâkim tarafından yükümlülüğünü ihlal eden tarafın yapacağı parasal katkı tedbir nafakası olarak öngörülür.³⁶ Hâkim tarafından uyarılan eş, evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri ihlal etmeye devam eder ve bundan dolayı diğer taraf zarar görürse, hâkim ayrıca tazminata hükmedebilir [Aile Yasası m. 34 (2)].

Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı

Evlilik birliği sürdürülürken eşlerin birlikte yaşaması bazen eşlerin bazen de çocukların menfaatine aykırı olabilir.³⁷ Aile Yasası'nda eşlere ayrı yaşama imkânı tanınarak, ayrı yaşadıkları dönemde daha sakin düşünceleri ve ilişkilerini tekrar gözden geçirmeleri için fırsat yaratılmaktadır. Böylelikle, evliliği sonlandırmadan eşlerin evliliklerine ara vermeleri ve bu aradan sonra evliliklerini sürdürme veya sürdürmeme konusunda kendilerine daha sağlıklı karar alma imkânı sağlanmaktadır.³⁸

Aile Yasası m. 37'ye göre, “Karı kocadan birinin sağlığı, ünü veya işi birlikte yaşam sonucu önemli surette zarar görürse, kabahatsiz taraf zarar tehlikesi devam ettiği sürece öteki taraftan ayrı yaşayabilir”.

Mahkeme, karı kocanın ayrı yaşamaları için yeterli neden bulunduğuna kani olursa kabahatsiz tarafın başvurusu üzerine, kabahatli tarafın kabahatsiz tarafa nafaka ödemesine karar verebilir. Bu Yasanın 30'uncu maddesinin nafakaya ilişkin kuralları bu madde için de uygulanır.”

Ayrı yaşama hakkının doğabilmesi için Yasa'da sayılan birinci şart, ortak hayat nedeniyle eşlerden birinin sağlığının tehlikeye düş-

³⁵ Öztan, s. 215.

³⁶ TCM, 8.01.1976, 1/75, Dava No:13/75; TCM, 11.10.1973, 1/73, Dava No:40/72; Yarg., Aile Hukuk, 25.03.1982 2/82, Dava No:6/81; TCM, 20.12.1971, 1/68, Dava No:6/71 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi:13.06.2023.

³⁷ Öztan, s. 221.

³⁸ Ayan, s. 227.

mesidir. Sağlık kavramı, hem bedeni sağlık hem de psikolojik sağlık olarak anlaşılmalıdır.³⁹ Sağlığı tehdit eden her türlü tehlike değil, ciddi nitelikte olan tehlikenin var olması gerekir.⁴⁰ Örneğin, ortak yaşam sürdürülürken eşin hayatının, vücut bütünlüğünün tehlikeye girmesi, kocanın sürekli eşini dövmesi, ona hakaret etmesi durumunda eşin sağlığı ortak hayat nedeniyle ciddi biçimde tehlikeye girer.⁴¹ Aynı yaşama hakkının doğabilmesi için sağlığın tehlikeye girme ihtimalinin olması yeterlidir, ayrıca zararın doğması gerekmez.⁴²

Diğer bir şart, birlikte yaşamamanın eşlerden birinin ününe zarar vermesidir. Aslında, hükümde “ün” kavramıyla belirtmek istenilen husus kişinin şeref ve haysiyetidir.⁴³ Örneğin, eşin diğer eş sürekli dövmesi, ona hakaret etmesi, dışarı çıkmasına izin vermemesi, eşlerden birinin üçüncü bir kişiyle duygusal veya cinsel ilişkiye girmesi hallerinde, birlikte yaşama nedeniyle kişinin sağlığı, şeref ve haysiyeti zarar görür.⁴⁴

Birlikte yaşama nedeniyle eşlerden birinin yürüttüğü işin veya yaptığı mesleğin gereği gibi ifa edilmesinin, ilerlemesinin veya gelişmesinin tehlikeye girmesi halinde de ayrı yaşama hakkı doğar.⁴⁵

Belirtilen sebepler gerçekleştiği takdirde, hâkim kararına ihtiyaç olmaksızın ayrı yaşama hakkı doğar.⁴⁶ Bu hakkın doğması ile birlikte, eşlerin evlilik birliğinden doğan sadakat yükümlülüğü gibi bazı yükümlülükleri devam ederken, bazı yükümlülükleri de örneğin birlikte yaşama yükümlülüğü askıya alınır.⁴⁷

Ayrı yaşama hakkı doğduğu zaman, ayrı yaşamamanın düzenlenmesi hâkim tarafından yapılmalıdır.⁴⁸ Bu bağlamda, hakim aile konutunun hangi eşe tahsis edileceği, ev eşyasından hangi eşin yararlanacağı ile ilgili düzenleme yapması gereklidir. Ancak Aile Yasası’nda, sade-

³⁹ Kudret Güven, “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un Getirdiği Hukuki Tedbirler”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 1995, S. 2, s. 1-28, s. 6.

⁴⁰ Güven, s. 6.

⁴¹ Ayan, s. 231.

⁴² Güven, s. 7; Ayan, s. 232.

⁴³ Tekinay, s. 342, dn. 16.

⁴⁴ Ayan, s. 230.

⁴⁵ Ayan, s. 234.

⁴⁶ Öztan, s. 220; Köprülü/Kaneti, s. 341; Feyzioğlu, s. 228; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 197; Akıntürk/Ateş, s. 137.

⁴⁷ Güven, s. 11; Ayan, s. 227.

⁴⁸ Feyzioğlu, s. 228.

ce evliliğin boşanma veya iptal ile sona erdirilmesi için dava açılması hallerinde, olayın özellikleri, eşlerin ekonomik ve sosyal durumları ve varsa çocukların menfaatleri hakim tarafından göz önünde bulundurulurak aile konutunun eşlerden birine tahsis edilebileceği ve ev eşyasını kullanacak eşin belirlenebileceği hükme bağlanmıştır [Aile Yasası m. 26 (6) (A)].⁴⁹ Bu hüküm, evlilik birliğinin korunması için ortak hayata ara verilmesi durumunda da kıyasen uygulanmalıdır.

Ayrı yaşama hakkı doğduğunda, kendi geçimini sağlayacak maddi güce sahip olmayan eş, diğer eşin kendisine parasal katkıda bulunmasını hâkimden talep eder.⁵⁰ Bu yönde bir taleple karşılaşan hâkim, öncelikle ayrı yaşama hakkının doğup doğmadığını inceler. Bu inceleme sonucunda hâkim ayrı yaşama hakkı doğduğuna kanaat getirirse, diğer eşin yapacağı parasal katkı miktarını belirler.⁵¹

Ayrı yaşama hakkı doğduğu takdirde, evlilik birliği içerisindeki çocukların hangi tarafa verileceği, velayetin belirlenmesi, kendisine velayet verilmeyen ebeveynin çocukları ile kişisel ilişki kurması, çocukların bakım ve eğitim giderlerinin karşılanması ile ilgili hakim re'sen karar almalıdır.⁵² Bu bağlamda, hakim karar verirken, Aile Yasası m. 37 (2)'nin göndermesiyle, boşanma veya iptal kararı ile evlilik birliğinin sona ermesi durumunda tazminat, nafaka, diğer ödemeler ve çocuklar ile ilgili hususları düzenleyen Aile Yasası m. 30 uygulanır.

Aile Yasası m. 30 (4)'e göre, *“Bu madde uyarınca alınan kararlara uymayanlar ve gerekli ödemeleri yapmayanlar suç işlemiş olurlar ve mahkumiyetleri halinde davanın görüldüğü tarihteki aylık asgari ücretin on katını aşmayan miktara kadar para cezasına veya bir yıla kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilirler. Mahkeme bu cezaya ek olarak ödemenin yapılmadığı süreye ilişkin toplam miktarın, geçerli faiz uygulanmak suretiyle ödenmesine karar verebilir”*. Yasa'da, eş nafakası (tedbir nafakası), iştirak nafakası ve tazminatın ödenmemesi bir suç olarak nitelendirilmiş ve cezai yaptırıma bağlanmıştır.

⁴⁹ Bkz. a.şğ. II, B.

⁵⁰ Bu konuda bkz. Yarg., Aile Hukuk, 28.06.1988, 3/87, Dava No:4/86 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi: 20.06.2023.

⁵¹ Kılıçoğlu, s. 212; Ayan, s. 229; Bu yönde karar için bkz. TCM, 06.11.1971, 13/72, Dava No:82/7 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi: 16.06.2023.

⁵² Kılıçoğlu, s. 213.

Hâkimin Eşlerden Birinin Borçlularına, Borçlarını Diğer Eşe İfa Etmelerini Emretmesi

Aile Yasası m. 38'e göre, "Taraflardan birinin, gücü olduğu halde, aile birliğine katkı yapmadığı, çocuklarının geçimini yeterli derecede sağlamadığı takdirde mahkeme, o tarafın herhangi bir alacağının, diğer taraf için veya çocukların bakımı için tamamen veya kısmen ödenmesi için emir verebilir".

Bu madde amaçları bakımından çalışmayan eşin evde yaptığı hizmetler aile birliğine katkı olarak kabul edilir".

Evlilik birliğinin giderlerine katılma yükümlülüğünü ihlal eden eş, üçüncü kişilerden alacaklı ise, hakim, eş borçlu olan üçüncü kişiye ödemeyi alacaklıya değil eşine yapmasına emir verebilir.⁵³ Bu bağlamda, her türlü alacak hakkının değil, sadece para ve parayı temsil eden senetlere bağlı alacakların diğer eşe ödenmesi konusunda emir verilebilir.⁵⁴ Buna karşılık, eş lehine, bir aynı hakkın kurulmasına ilişkin borcun ifası konusunda bu önleme başvurulamaz.⁵⁵ Alacağın kaynağı kural olarak önemli değildir.⁵⁶ Sadece özel hukuk ilişkilerinden doğan alacaklar bu önlemin konusunu oluşturabilir.⁵⁷ Hakim, borçluya gönderceği ödeme emri ile ifanın diğer eşe yapılması gerektiğini bildirir. Bu karar borçluya bildirildikten sonra, alacak mahkeme kararıyla diğer eşe geçer.⁵⁸ Bu yüzden borçlu, ancak hâkimin ödeme emri verdiği eşe ödeme yapmak suretiyle borcundan kurtulabilir.⁵⁹

II. EVLİLİK BİRLİĞİNİ SONA ERDİRMEK AMACIYLA AÇILMIŞ BİR DAVA DEVAM EDERKEN ALINABİLECEK ÖNLEMLER

Boşanma davasının açılmış olması evlilik birliğinin zarar gördüğünün bir göstergesi ise de, bu dava ile evlilik birliği sonlandırılmayabilir. Boşanma davasında yargılama sonucu boşanmaya karar veri-

⁵³ Kılıçoğlu, s. 213; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 200 vd.; Öztan, s. 224.

⁵⁴ Güven, s. 12; Ayan, s. 254.

⁵⁵ Güven, s. 12; Ayan, s. 254.

⁵⁶ Öztan, s. 224; Akıntürk/Ateş, s. 141; Ayan, s. 254.

⁵⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 201.

⁵⁸ Kılıçoğlu, s. 213; Ayan, s. 256; Krş. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 201. KKTC Hukukunda alacağın iradi devri yasal olarak düzenlenemiştir. Ancak, Fasil 149 Sözleşmeler Yasası'nda sözleşme serbestliği ilkesi kabul edildiğinden alacağın iradi devri mümkündür ve bu konuda çıkacak uyuşmazlıklarda mahkeme equity prensiplerini (nüsfe hukuku prensiplerini) uygulamaktadır. Bkz. Yarg., Hukuk, 12.11.2014, 1/2009, Dava No: 348/2003 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi: 15.08.2023.

⁵⁹ Öztan, s. 224; Akıntürk/Ateş, s. 141; Ayan, s. 256.

lip verilmeyeceği belirlenecektir. Bu yüzden, boşanma davası devam ederken dahi kanun koyucu tarafların tekrar bir araya gelebileceğini dikkate alarak, dava sırasında eşler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, sorunları çözebilecek geçici önlemlerin alınması hususunda hâkime birtakım yükümlülükler yüklemiştir. Bu önlemlerin getirilmesinin asıl amacı ekonomik olarak zayıf durumda olan eş ve çocukları korumak ise de hakim tarafından alınacak bu önlemler aynı zamanda dava sonucunda eşlerin yeniden bir araya gelme ihtimalini de artıracaktır.⁶⁰

Evliliğin sona erdirilmesi için boşanma davası veya iptal davası açılması, özellikle boşanma davasının açılmasından sonraki süreç eşler ve çocuklar için çok zor olmakta, bu süreçte sıkıntılar en üst noktaya çıkmaktadır. Boşanma davası sürerken eşlerin ve özellikle çocukların yararlarının korunması için hâkim geçici önlemler alabilir.⁶¹ Aile Yasası m. 28 (3)'e göre, *“Mahkeme, boşanma hükmü verirken her meselenin kendi koşullarına uygun olarak eşlerin ve çocukların nafakaları ve çocukların velayetleri hakkında karar verebileceği gibi boşanma davası sona erinceye kadar eşlerin ve çocukların geçimi, iskânı ve korunmalarına ilişkin de uygun göreceği geçici emirler verebilir”*.

Hâkim, eşlerden birinin çalışmaması veya çalışıp da yeterli gelir elde edememesi durumunda, eşin yeterli geliri olmayan diğer eşe belli bir miktar parasal katkıda bulunmasına karar verebilir.⁶² Boşanma davası devam ederken, eşin, diğer eşten kendisinin ve çocukların geçimi için talep ettiği nafakaya *“tedbir nafakası”*, *“ara nafakası”* veya *“geçici nafaka”* denir. Yargıtay, eş ve çocukların geçimleri, iskânı ve korunmalarını sağlamaları için hakimın gerekli önlemleri re’sen alabileceğine dair Yasa’da bir düzenleme olmadığını, bu yüzden bu süreçte tarafların ancak aile mahkemesinden talepte bulunabileceğini ve talep ile ilgili iddiaların ispatlanması halinde geçici nafakaya hükmedileceğini belirtmiştir.⁶³ Yargıtay’a göre, tedbir nafakası kararı bir ara emri oldu-

⁶⁰ Hausheer/Reusser/Geiser, s. 457.

⁶¹ Yarg., Aile Hukuk, 6.09.2010, 4/2010, Dava No:14/2005 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararsonuc.aspx?nerde=ya&yile=2010> erişim tarihi: 22.08.2023.

⁶² Bkz. TCM, 19.07.1971, 2/71, Dava No:35/71 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi: 13.06.2023; Ayrıca bkz. Yarg., Aile Hukuk, 19.01.2001, 1/99, Dava No: 100/98 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararsonuc.aspx?nerde=ya&yile=1999> erişim tarihi: 20.08.2023.

⁶³ Yarg., Aile Hukuk, 25.02.2020, 4/2019, Dava No:452/2017 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararsonuc.aspx?nerde=ya&yile=2019> erişim tarihi: 22.08.2023.

ğundan, hakim karar verirken dava süresince eşlerin alıştıkları normal yaşamlarını devam ettirmelerini sağlamayı ve sarsıntı geçirmelerini mümkün olduğu ölçüde önlemeyi amaçlamalıdır.⁶⁴

Hakim çocukların korunmalarına ilişkin gerekli önlemleri re'sen alır.⁶⁵ Hakim, çocukların hangi eş yanında kalacağına, çocuğun velayetinin ana veya babadan hangisine verileceğine,⁶⁶ kendisine velayet verilmeyen diğer eşin çocuklarla kişisel ilişkisinin düzenlenmesine ve ödeyeceği iştirak nafakasına karar vermelidir.⁶⁷ Yargıtay'a göre çocuk için öngörülecek iştirak nafakası belirlenirken esas alınacak kriterler şunlardır: *"Tarafların gelirleri ve kazanım kapasiteleri, tarafların maddi ihtiyaçları, boşanmadan önceki yaşam standardı, çocuk bakımına yapılacak katkılar, çocukların maddi ihtiyaçları, çocukların fiziksel ve ruhsal yetersizliği, çocukların eğitimi"*.⁶⁸

Hâkim, boşanma davası sürerken eşlerin ve çocukların barınması, yani ortak konutun eşlerden birine tahsisi konusunda karar verebilir veya konutu terk eden eşin konut edinebilmesi için gerekli önlemleri alabilir. Aile Yasası m. 26 (6) (A)'da *"Evliliğin iptali veya boşanma kararıyla sona erdirilmesi için dava açıldığı zaman, dava sona erinceye veya paylaşımına konu mallar paylaşılincaya kadar ... eşlerin aile konutunda kimin kalacağı ve ev eşyasını kimin kullanmaya devam edeceği konusunda anlaşamamaları halinde, Mahkeme olayın özelliklerini, eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarını ve varsa çocukların menfaatlerini göz önünde bulundurarak bu hakka hangisinin sahip olacağına, ta-*

⁶⁴ Yarg., Aile Hukuk, 22.12.1993, 1/93, Dava No:70/92 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi:13.06.2023.

⁶⁵ Yargıtay'a göre, *".. Velayet hakkının kullanılması, çocukların korunması ve yetiştirilmesine yönelik kamusal bir temele dayandırıldığından, bu hususta mahkemelere, müdahale etme ve karar verme yetkisi tanınmıştır..."*. Bkz. Yarg., Aile Hukuk, 16.04.2014, 77/2012, Dava No:43/2011 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararsonuc.aspx?nerde=ya&yile=2012> erişim tarihi: 21.08.2023.

⁶⁶ Yargıtay'a göre, *"... çocukların velayeti hakkında karar verirken Mahkemenin göz önünde bulundurması gereken en önemli faktör çocukların yararlarıdır. İşte bundan dolayı da Alt mahkeme, velayet meselelerinde çok geniş bir takdir hakkına sahiptir..."*. Bkz. Yarg., Aile Hukuk, 18.09.2020, 12/2017, Dava No:292/2015 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararsonuc.aspx?nerde=ya&yile=2020> erişim tarihi: 21.08.2023.

⁶⁷ Kılıçoğlu, s. 212, 213; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 441.

⁶⁸ Yarg., Aile Hukuk, 12.10.2015, 8/2013, Dava No:91/2011 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararsonuc.aspx?nerde=ya&yile=2015> erişim tarihi: 21.08.2023. Aile Yasası m. 30 (1)'e göre, *"Bu Yasanın 24'üncü madde kurallarına istinaden boşanmaya hükmedildiği durumlarda mahkeme, tazminat, nafaka ve diğer ödemelerle ilgili karar verirken bu Yasanın 26'ncı maddesinde öngörülen kıstasları dikkate alır"*. Dolayısıyla hâkim, Aile Yasası m. 30'a göre, tazminat, nafaka ve diğer ödemeler ile ilgili karar verirken Yasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ölçütleri dikkate almalıdır.

raflardan biri tarafından yapılacak istida üzerine karar verir ...". Aile konutu ve konut eşyası eşlerin barınması açısından önemli varlıklardır. Bu varlıklar üzerinde eşlerin tek başına karar verme ve tasarrufta bulunma hakları olmamalıdır.⁶⁹ Yasa'da, sadece evlilik birliğinin sona erdirilmesi için açılan iptal veya boşanma davası devam ederken, geçici olarak bu süreçte aile konutunda kimin kalacağını ve ev eşyasından kimin yararlanacağını belirlenmesi hususlarında hâkime takdir yetkisi tanınmıştır. Halbuki, evlilik birliği devam ederken de eşlerin ve varsa çocuklarının sürekli olarak barınma ihtiyacını karşılayan ve ailenin hayat merkezi olan aile konutu ile ilgili işlemlerin yapılabilmesinin diğer eşin rızası şartına bağlanması hususunun da yasal düzenlemeye kavuşturulması eşlerin ve çocukların korunması açısından oldukça önemlidir.⁷⁰

Aile Yasası m. 26 (6) (B)'ye göre, "*Mahkeme evliliğin iptali veya boşanma kararıyla sona erdirilmesi hükmünü verirken tarafların durumunu, olayın özelliklerini, eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarını ve varsa çocukların menfaatlerini göz önünde bulundurarak paylaşıma konu edilen herhangi bir taşınır veya taşınmazı belli bir süre taraflardan birinin kullanımına vermeye karar verebilir...*". Bu hüküm uyarınca hâkim, eşleri ve çocukları korumak için evlilik birliğinin iptal veya boşanma kararı ile sona erdirilmesi durumunda, malik olmayan eşin aile konutunu belli bir müddet kullanmasına karar verebilir.

Diğer taraftan Aile Yasası m. 26 (6) (C)'de, eşler aile konutunda kira sözleşmesi ile oturuyorlarsa, kira sözleşmesinin tarafı olmayan eşin korunması için de şu hüküm düzenlenmiştir: "*Eşler konutta kira ile oturuyorlarsa Mahkeme, gerektiğinde konutta kiracı sıfatı taşımayan eşin kalmasına karar verebilir. Bu durumda, konutu kiralayanın sözleşmeden doğan haklarını güvenceye almak için gerekli düzenleme yapılmasına, iptal veya boşanma kararıyla birlikte karar verilir*". Hâkim boşanma kararıyla birlikte, boşanma sonucunda aile konutunda kiracı sıfatına sahip olmayan eşin de belli bir müddet kalmasına karar verebilir. Bu düzenleme eşlerin korunması açısından oldukça önemlidir.⁷¹ Ancak, evlilik birliği devam

⁶⁹ Doğan, s. 106; Şükran Şıpka, "Aile Konutu ve Diğer Eşin Rızasına Bağlı İşlemler", Editörler: Esin Özbey/Munise Dayı/Yasemin Bülbül, Yeni Medeni Kanun'un Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Uygulaması Sempozyumu, Ankara 2003, s. 35-52, s. 37.

⁷⁰ Doğan, s. 106; Şıpka, s. 42.

⁷¹ Boşanma sonucunda aile konutunu koruyan bir düzenlemenin Türk Medeni Kanunu'nda yer almayışı, Türk Hukuku bakımından büyük bir eksiklik olarak eleştirilmektedir. Bkz. Şıpka, s. 50.

ederken, eşlerin aile konutunda kiracı olarak oturmaları halinde, kira sözleşmesinin tarafı olmayan eşin kiralayana yapacağı bir bildirimle sözleşmenin tarafı haline gelmesi ile ilgili bir düzenleme Yasa'da yoktur. Böyle bir düzenlemenin Yasa'da yer almaması eşlerin ve varsa çocukların korunması açısından büyük bir eksikliktir.

Aile Yasası'nda tek mal rejimi, edinilmiş mallara katılma rejimi düzenlenmiştir. Aile Yasası m. 26 (1) (Ç)'de, *"Tarafların evlilik süresince evlilik birliğinin veya evlilik sona erdikten sonra ailenin refahı için yaptıkları veya yapacakları ev işleri ve çocuk bakımı gibi hizmetler de dahil katkılar"*ın mal paylaşımında dikkate alınacağını öngörülmesi, evlilik birliğinde çoğu zaman çalışmayan ancak ev işlerini gören ve çocuklara bakmış olan kadın eşin emeğinin de dikkate alınması ve böylelikle de korunması bakımından önemlidir.⁷²

Boşanma davası açıldığı tarihten itibaren, eşlerin paylaşımına dahil malvarlığı değerleri üzerinde mahkemenin izni olmadan tasarrufta bulunmaları Aile Yasası m. 26 (9) (A)'ya göre yasaklanmıştır. Anılan hükme göre, *"Boşanma davasının açıldığı tarihten başlayarak, dava devam ettiği sürece taraflardan biri paylaşımına konu mal varlıklarını ancak Mahkeme izni ile satabilir, devredebilir, hibe edebilir, miras bırakabilir, ipotek edebilir veya elden çıkarabilir. Böyle bir durumda Mahkeme, elden çıkarılan malın değerini taraflar arasında mal paylaşımı yapılırken dikkate alır..."*. Bu hüküm uyarınca boşanma davasının açıldığı takdirde, eşlerin mal varlıkları üzerinde tasarrufta bulunmaları mahkemenin iznine bağlıdır. Dolayısıyla ayrıca mahkemenin tasarruf yetkisinin sınırlandırılması hususunda karar vermesi gerekmez.⁷³

Aile Yasası m. 26 (3)'te eşlerden birinin, boşanma davası açıldığı tarihten en fazla iki yıl önce paylaşımına konu malların getirisini, evlilik birliği maksatları için değil de diğer tarafın onayını almadan sadece kendi menfaatine harcaması durumunda, mal rejiminin tasfiyesinde bu harcamanın da dikkate alınacağını öngörülmesiyle de eşlerin menfaatlerinin korunması amaçlamaktadır.⁷⁴

⁷² Aile Yasası m. 34 (1) hükmüne göre eşlerin eşitliği ilkesi gereğince eşler evlilik birliğinin giderlerine emek ve malvarlıkları ile katılırlar, eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması katkı payının belirlenmesinde dikkate alınır. Ayrıca bkz. Ahmet Kılıçoğlu, Katkı- Katılma Alacağı, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2021, s. 77, 187.

⁷³ Kılıçoğlu, Katkı- Katılma Alacağı, s. 59.

⁷⁴ Şipka, s. 37.

Ev İçi Şiddetin Varlığı Halinde Alınabilecek Önlemler

Dünya Sağlık Örgütü tarafından büyük bir sağlık problemi olarak nitelendirilen ev içi şiddet⁷⁵ tüm Dünya’da olduğu gibi Kuzey Kıbrıs’ta da yaygındır.⁷⁶ Aile Yasası m. 36 (1)’e göre, “*evli olup olmadıklarına veya aynı evde yaşayıp yaşamadıklarına bakılmaksızın, çiftlerden biri diğerine veya diğerinin aile fertlerinden birine, fiziki zarar verdiği veya buna teşebbüs ettiği hallerde, cinsel tecavüz, cinsel taciz veya cinsel saldırı suçlarına teşebbüs ettiği veya suçu işlediği hallerde, fiziki, ekonomik veya manevi şiddet veya baskı yaptığı hallerde,*⁷⁷

- (Ç) konutu kullanma hakkı diğer eşe verildiği durumda, bu konuta izinsiz girdiği veya girmeye teşebbüs ettiği hallerde,
- (D) işyerine, evine, müstahdemine, işverenine, birlikte ikamet ettiği aile fertlerine veya yakınlarına mükerrer şekilde telefon ederek, mektup göndererek, e-mail veya sosyal medya yoluyla veya diğer iletişim yollarını kullanarak veya sözlü olarak rahatsızlık verdiği hallerde,

⁷⁵ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> erişim tarihi:01.08.2023.

⁷⁶ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde ev içi şiddet ile ilgili yeteri kadar istatistik verilere ulaşılamamıştır. Ev içi şiddetle ilgili Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde yapılan çalışma için bkz. Biran Mertan/Uğur Maner/Şenel Bıçmen/Gözde Pehlivan/Yurdağül Yüksel, “Domestic Violence Report”, Eastern Mediterranean University, Psychological Counselling Guidance and Research Center, Domestic Violence Report, 2008 <https://www.scribd.com/document/153326630/DV-report-3> erişim tarihi: 25.07.2023. Ayrıca bkz. Mehmet Çakıcı/Selma Düşünmez/Ebru Çakıcı, Kuzey Kıbrıs’ta Kadına Yönelik Şiddet, Kıbrıs Türk Ruh Sağlığı Derneği Yayınları, Lefkoşa 2007, s. 521 vd.; Biran Mertan/Fatoş Bayraktar/Gözde Pehlivan/Uğur Maner/Şenel Hüsnü/Düriye Çelik, “Knowledge and Attitudes towards Domestic Violence against Women: The Case of North Cyprus”, Kadın/Woman, Gazimağusa 2000, S. 13, s. 47-60, s. 49.

⁷⁷ Aile Yasası’nda, fiziki, ekonomik ve manevi şiddet türleri sayılmış ancak şiddet kavramı tanımlanmamıştır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi Yasası [61/2014 sayılı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası, RG Sayı 240, 2.12.2014 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> erişim tarihi: 21.07.2023] m. 2’de kadına yönelik şiddet şu şekilde tanımlanmıştır: “bireylerin medeni durumuna ve aynı evde yaşayıp yaşamadıklarına bakılmaksızın, kamusal veya özel alanda meydana gelip, bir kadının fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlükten yoksun bırakmayı da içeren, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı anlatır ...”. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi Yasası (TOCED Yasası) 2014 yılında yürürlüğe girmesine rağmen, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi günümüzde hala daha işlevsel değildir. Bkz. https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n462716-ktams-toplumsal-cinsiyet-esitligi-dairesi-derhal-aktif-hale-getirilsin erişim tarihi: 27.07.2023.

- (E) isteği dışında kamuya açık veya kapalı mahallerde takip ettiği hallerde,
- (F) Ceza Yasası kurallarınca suç sayılan bir fiilde bulunması halinde,
- (G) *evinin, işyerinin, okulunun, aracının veya diğer eşin bulunduğu herhangi bir yerin önünde bulunmak suretiyle gözaltında tuttuğu, ısrarlı takip yürüttüğü⁷⁸ veya evinin etrafında dolaşmak suretiyle gözetlediği hallerde,*
- (Ğ) çocuğu haksız yollardan yargı yetkisi dışına çıkarmakla tehdit ettiği veya buna teşebbüs ettiği hallerde,
- (H) yargıcın takdirine göre tehdit, taciz ve rahatsızlık sayılabilecek hallerin var olması veya yapılacağı ihtimalleri hallerinde”,

mağdur olan taraf tek taraflı dilekçe ile bizzat mahkemeye veya Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi’ne bağlı çalışan Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezi’ne⁷⁹ başvurarak adına koruma emri başvurusu yapılmasını talep edebilir.

⁷⁸ Bkz. Yarg., Aile Hukuk, 11.10.2016, 1/2016, Dava No:156/2015 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi: 24.07.2023.

⁷⁹ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi, gerekli gördüğü ilçelerde, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve danışma hizmetlerinin verildiği, Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezleri kurar (TOCED Yasası m. 16). Yasa, 2014 yılında yürürlüğe girmesine rağmen, KKTC’de hala daha Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezleri kurulmamıştır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi Yasası’nda ayrıca, sığınma evlerinin kurulması, şiddetle müdahale birimlerinin oluşturulması gibi şiddet gören veya şiddet görme ihtimali olan kişileri korumak için düzenlemeler içermektedir. Polis Şiddete Müdahale Biriminin görevlileri, şikâyet ve ihbar üzerine bizzat veya tanık oldukları bir şiddet veya istismar olayı karşısında, resmi tatil gün ve saatlere bakılmaksızın ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, koruma emri kararı verilinceye kadar öncelikle mağduru, yakınlarını ve tanıkları güvence altına alacak ve saldırganı durduracak ve uzaklaştıracak tedbirleri alır [TOCED Yasası m. 23 (1)]. Ayrıca Polis Şiddete Müdahale Biriminin görevlileri, gerektiği takdirde mağdurun acil tıbbi bakım ve tedavisinin yapılmasını ve adli raporların alınmasını, saldırganın ve/veya şiddeti uygulayanın, mağdurun ev, iş, okul ile düzenli olarak görüştüğü arkadaşlarından ve gittiği sosyal aktivite mekanlarından uzak durmasını, mağdura yakın fiziki güvenlik sağlar, mağduru ve varsa çocuklarını bir yurt veya sığınma evine veya güvenli bir yere yerleştirmek için Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezleri ile işbirliği yapar, Polis Şiddete Müdahale Birimi savcılığa sunduğu dosya ile ilgili olarak hazırladığı raporu da en yakın ilçede bulunan Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezi’ne sunar [TOCED Yasası m. 23 (2), (3)]. Polis Şiddete Müdahale Biriminin görevlilerine, şiddete uğrayan kişi hakkında tedbir alma yetkisi verilmesi, hayati tehlikesi olan şiddet mağdurlarının korunması açısından önem arz etmektedir.

Evlilik birliği içerisinde şiddet gören bireylerin (genellikle kadınların ve çocukların) yanı sıra, evli olup olmadığına bakılmaksızın çift halinde yaşayan kişiler ile bu kişilerin aile bireyleri de Yasa'nın uygulama alanına alınmıştır. Böylelikle İstanbul Sözleşmesi m. 3'teki tanıma uygun olarak,⁸⁰ biyolojik veya hukuki bağın olup olmadığına bakılmaksızın evli kişiler, boşanmış kişiler, evlilik dışı partnerler, birlikte ikamet eden aile fertleri akrabalar da Yasa kapsamına alınmıştır.⁸¹

Mahkemeye yapılan başvurular en kısa zamanda değerlendirilir ve mahkeme yukarıda belirtilen hususlardan birinin var olduğuna veya var olma ihtimali olduğuna kanaat getirirse, hemen koruma emri verir. Verilen koruma emri kararı en kısa sürede ilgiliye tebliğ olunur [Aile Yasası m. 36 (2)].

Koruma emri kararında koruma emrinin şekli ve süresi belirtilmelidir. Koruma emri kararı ilgili kişiye tebliğ edilir ve kararın içeriğinde, ilgilinin kararın gereklerini yerine getirmediği takdirde tutuklanacağı ve hakkında cezai takibat başlatılacağı bilgileri yer alır [Aile Yasası 36 (3)].

Aile Yasası m. 36 (4)'e göre verilebilecek koruma emirleri şunlardır:⁸²

Aleyhine koruma emri verilen tarafın, diğer tarafın veya diğer aile fertlerinin konutuna, taşınmaz malına, okuluna veya işyerine girmekten men edilmesi,

⁸⁰ İstanbul Sözleşmesi m. 3'te aile içi şiddet şu şekilde tanımlanmıştır: "Aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı evi paylaşırsa da paylaşmasa da eski veya şimdiki eşler veya partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemi anlamına gelir". İstanbul Sözleşmesi sadece evli veya boşanmış kişilerin maruz kaldığı şiddet olaylarını değil, partnerler arasında meydana gelen şiddet olaylarını da kapsamaktadır.

⁸¹ Bu konuda ayrıca bkz. Ali Haydar Yağcıoğlu, "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İzmir 2017, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, C. 19, 2017, s. 913-966, s. 922, 923; Berat Çamlıca, "İstanbul Sözleşmesi ve Yargısal İçtihatlar Açısından Eş Kavramının Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2020, S. 150, s. 137-155, s. 145; Ertürk/Özdamar, s. 1197 vd.; Kübra Ercoşkun Şenol, "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bir İnceleme", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Ankara 2019, S. 13, s. 423-459, s. 431 vd.

⁸² Aile Yasası'nda sadece şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olanlar hakkında tedbirlere yer verilmesi, ancak mağdur hakkında yani şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kişi hakkında alınabilecek tedbirlere yer verilmemesi büyük eksikliklerdir.

Aleyhine koruma emri verilen tarafın, diğer tarafın veya diğer aile fertlerinin iki yüz metre mesafesine yaklaşmaktan men edilmesi,

Aleyhine koruma emri verilen tarafın, diğer tarafla, aile fertleri ve varsa çocuklar ile yazılı, sözlü, telefon, elektronik posta, telefon mesajı, sosyal medya veya sair iletişim araçlarını kullanarak iletişim kurmaktan men edilmesi,

(Ç) Aleyhine koruma emri verilen tarafın, çocukla kişisel ilişkisinin refakatçi eşliğinde yapılması, sınırlandırılması veya kaldırılması,

(D) Aleyhine koruma emri verilen kişinin ruhsatlı ateşli silahı bulunması veya görevi gereği ateşli silah taşınması halinde, ateşli silah bulundurmaktan ve/veya taşımaktan men edilmesi ve ruhsatlı silahını Polis Genel Müdürlüğüne veya görevi gereği kendisine verilen silahı görev yaptığı kuruma teslim etmesi,

Polis Genel Müdürlüğü tarafından yedi gün yirmi dört saat esasına göre görevlendirilecek polis mensupları ile fiili koruma sağlanması.

Çocukların aile içerisinde şiddete uğramaları veya şiddete tanık olmaları durumlarında hâkim, hakkında koruma emri verilen tarafın, çocukla kişisel ilişkisinin refakatçi eşliğinde yapılması, sınırlandırılması veya kaldırılması hususlarında karar verebilir. KKTC’de çocuk koruma hizmetlerinin sağlanması; gerekli durumlarda çocukların devlet himayesine alınması ve böylece çocukların yüksek yararının sağlanması için müdahalede bulunma yetkisi Sosyal Hizmetler Dairesi’ne aittir.⁸³

⁸³ KKTC’de 19 Şubat 1988 tarihinde 8/1988 sayılı Sosyal Hizmetler Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası kabul edilmiştir. Kimsesiz çocukların, kendisine bağlı yuva ve yurtlarda barınmalarını, sağlamak, evlat edinme ve evlat verme ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek, aile planlaması, çocuk bakımı ve benzeri konularda rehberlik yapmak Sosyal Hizmetler Dairesi’nin görevleri arasında sayılmıştır (m. 5). Ayrıca bkz. Ayşe Özada Nazım/Mualla Köseoğlu, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Sosyal Hizmetlerin Yapısı ve İşleyişine Eleştirel Bir Bakış”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Ankara 2019, C. 30, S. 2, s. 665-689, s. 672. Kuzey Kıbrıs’ta çocukların korunması ile ilgili düzenlemeler Aile Yasası’nda; 18 Ağustos 1956 tarihli Çocuklar Yasası’nda ve bu Yasa’nın 14. maddesine dayanılarak 2006 yılında yürürlüğe giren “Koruyucu Aile Tüzüğü”nde yer alır. Bu Tüzüğe göre, çocuğun bakım ve korunmasında öz aile bakımının olanaklı olmadığı durumlarda, çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilebilir. Bkz. <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/showtuzuk2.aspx> erişim tarihi: 21.07.2023. Kuzey Kıbrıs’ta çocuklar ile ilgili yapılan araştırma için bkz. Kuzey Kıbrıs Çocuk Hakları Durum Analizi (ÇHDA), 2015 <https://soscocukyoyu.org/wp-content/uploads/2022/04/>

Hâkimin tedbire hükmederken ölçülü hareket etmesi ve tedbirin uygulanacağı kişinin hak ve özgürlüklerinin sınırlanmaması için hassas davranması gerekmektedir. Şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimali olan kişi için tedbir kararı verilirken delil aranıp aranmayacağı ya da hangi tür delillerin aranacağı konusunda Yasa'da bir düzenleme bulunmamaktadır.⁸⁴

Koruma emri kararlarının gereklerini yerine getirmeyen kişi, suç işlemiş olur ve fiili başka bir suç oluştursa bile, işlediği bu suç veya suçların cezasının yanı sıra, sadece verilen koruma emri kararlarına aykırı davranmaktan ötürü, davanın görüşüldüğü tarihteki aylık asgari ücretin on katına kadar para cezasına veya on sekiz aya kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilir [Aile Yasası m. 36 (5)]. Hükme göre, tedbir kararına aykırılık cezai yaptırıma bağlanmıştır.

Aile Yasası m. 36 (A)'da "*Koruma emri için yapılan bireysel başvurular veya kişinin talebi ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi'ne bağlı olarak hizmet veren Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezleri aracılığıyla yapılan başvurular, bildirimler, düzenlenecek belgeler, resmi mercilerce yapılacak işlemler ile bu Yasa'ya göre verilen kararların tebliğ, icra ve ifası için yapılan işlemlerden vergi, resim, harç ve benzeri hiçbir masraf*" alınmayacağı hükmüne bağlanmıştır. Ayrıca, koruma emri için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi'ne bağlı olarak hizmet veren Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezleri'ne yapılan başvurulara adli yardım hizmeti sunulur [Aile Yasası 36 (A) (2)].

SOS-%C3%87ocuk-Haklar%C4%B1-Durum-Analizi_2015_TR.pdf erişim tarihi: 25.07.2023.

⁸⁴ Türk Hukukunda 6284 sayılı Yasa m. 8'de "Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz" hükmü getirilmiştir. Bir görüşe göre, önleyici tedbir kararları kişinin hak ve özgürlükleriyle ilgili sınırlandırmalar getirdiğinden ve kötüye kullanılmaya müsait olduğundan, hâkim bu konuda karar verirken delillerin varlığı gereklidir. Bkz. Ebru Ceylan, "Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2013, S. 109, s. 13-54, s. 36; Diğer bir görüşe göre ise, alınacak önleyici tedbirin niteliğine göre ayırım yapılmalı ve uyarıya temeline dayanan önlemler için delil aranmamalı ancak uzaklaştırma kararı gibi kişinin özgürlüğünü sınırlandıran tedbir kararları alınırken delil aranmalıdır. Nalan Kahveci, "6284 sayılı Kanun Kapsamında Tedbir Kararları", Ankara Barosu Ulusal Kongre Yeni Yasal Düzenlemeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Esasları ve Usulü Kongresi 4-5-6 Nisan 2013, Ankara 2013, s. 451-466, s. 461, 462.; Yağcıoğlu, s. 940.

Önlemlerin Değiştirilmesi veya Kaldırılması

Aile Yasası m. 39 uyarınca, “Mahkeme, taraflardan birinin istemi üzerine, önlem almayı gerektiren nedenin ortadan kalkması halinde, bu Kısım kuralları uyarınca alınan herhangi bir önlemi bozmaya veya değiştirmeye yetkilidir”. Taraflardan birinin talebi ile hâkim, önlem almayı gerektiren nedenin ortadan kalkması durumunda alınan önlemi değiştirebilir ya da kaldırabilir.⁸⁵ Dolayısıyla, koşulların değişmesi halinde, hâkim kararı olmaksızın önlemlerin kendiliğinden kaldırılması veya değiştirilmesi mümkün değildir.⁸⁶

Hâkim, evlilik birliğini korumaya yönelik önlem kararında belli bir süre belirlemişse, sürenin bitmesiyle birlikte önlem kendiliğinden ortadan kalkar; önceki önlem kararının değiştirilmesine veya kaldırmasına yönelik hâkimin yeni bir karar almasına gerek yoktur. Örneğin, iptal veya boşanma davası devam ederken ya da iptal veya boşanma kararı sonrası için aile konutu ve ev eşyasının kullanım hakkı belli bir süre belirlenerek malik olmayan eşe ve varsa çocuklarına bırakılabilir [Aile Yasası m. 26 (6) (A), (B)].

Görevli ve Yetkili Mahkeme

Mahkemeler Yasası⁸⁷ m. 33, 34, Aile Yasası m. 3 ve Aile Mahkemeleri Tüzüğü m. 3 uyarınca, evlilik birliğinin korunması ile ilgili önlemlerin alınmasında yetkili ve görevli mahkeme davacının yerleşim yeri aile mahkemesidir.⁸⁸

SONUÇ

1/1998 sayılı Aile Yasası’nda evlilik birliğinde eşler arası eşitlik ilkesi kabul edilmesine rağmen, KKTC Anayasası’nda, kadın-erkek eşitliğinin anayasal güvenceye kavuşturulmamış olması genellikle ekonomik açıdan daha dezavantajlı durumda olan kadınların korunması bakımından bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

⁸⁵ Yarg., Aile Hukuk, 17.10.1980, 2/80, Dava No: 85/77; Yarg., Aile Hukuk, 28.06.1988, 3/87, Dava No:4/86 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi:10.07.2023.

⁸⁶ Kılıçoğlu, s. 221; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 457.

⁸⁷ Mahkemeler Yasası, Kanun Numarası:9/1976, Kabul Tarihi:18.04.1976, RG 25.

⁸⁸ Bkz. Yarg., Aile Hukuk, 5.01.1995, No: 4/94, Dava No:70/93 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> erişim tarihi:13.06.2023.

KKTC Anayasası'nda evlilik birliğini koruyucu ve ayakta tutucu bir yaklaşım benimsenmiş iken, Aile Yasası'nda 2015 ve 2019 yıllarında yapılan değişiklikler ile evlilik birliğinin de üstünde evlilik birliğini oluşturan bireylerin haklarının korunması yönünde düzenlemeler yapılmıştır.

Evlilik birliği devam ederken evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlal edilmesi hallerinde hâkim, eşleri uyarabilir; nafaka ve tazminata hükmedebilir, eşlerden birinin borçlularına, borçlarını diğer eşe ifa etmelerini emredebilir; eşler ayrı yaşama hakkına sahip olduğu takdirde, ayrı yaşamaya ilişkin şartları düzenleyebilir. Evlilik birliğini sonlandırmak için açılan dava devam ederken, hâkim eşlerin ve çocukların geçimi, barınması ve korunmaları için geçici önlemler alabilir. Eş lehine tedbir nafakasına, çocuklar lehine iştirak nafakasına hükmedebilir. Ayrıca hâkim, çocukların hangi eş yanında kalacağına, çocuğun velayetinin ana veya babadan hangisine verileceğine, kendisine velayet verilmeyen diğer eşin çocuklarla kişisel ilişkisinin düzenlenmesine karar vermelidir.

Evlilik birliğinin sona erdirilmesi için açılan iptal veya boşanma davası devam ederken veya dava sonrasında, hâkim belli bir süre için aile konutunu kullanım hakkını eşlerden birine verebilir. Diğer taraftan, eşlerin aile konutunda kiracı olarak oturmaları durumunda, boşanma kararıyla birlikte hâkim, aile konutunu kullanım hakkını kiracı sıfatına sahip olmayan eşe tanıyabilir. Aile Yasası'nda aile konutunu korumaya yönelik bu hükümler eşlerin ve varsa çocukların korunması açısından oldukça önemli düzenlemelerdir. Ancak, Aile Yasası'nda evlilik birliği devam ederken aile konutunu koruyucu hükümler getirilmemesi eşlerin ve varsa çocukların korunması açısından büyük bir eksikliktir.

Aile Yasası'nda tek bir mal rejimi, edinilmiş mallara katılma rejimi düzenlenmiştir. Edinilmiş mallara katılma rejimi, evlilik birliğinde çoğu zaman çalışmayan ancak ev işlerini gören ve çocuklara bakmış olan kadın eşin emeğinin de dikkate alınması ve böylelikle de korunması bakımından önem arz etmektedir.

Aile Yasası'nda 2015 yılında yapılan değişiklik ile 36 ve 36 (A) maddelerinde, evli olup olmadıklarına veya aynı evde yaşayıp yaşamadıklarına bakılmaksızın, çiftlerden biri diğerine veya diğerinin aile

fertlerinden birine şiddet uyguladığı takdirde izlenecek yol ve alınabilecek önlemler düzenlenmiştir. Aile Yasası'nın genelinde dar anlamda aile ile ilgili düzenlemelerin yer alması, ev içi şiddet konusunun ise daha kapsamlı ve farklı boyutları olması nedeniyle, bu hususların ayrıca özel olarak düzenlenecek bir ev içi şiddeti önleme yasasında yer alması daha uygun olurdu.

Kaynakça

Kitaplar

- Acabey M. Beşir, Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, İzmir 1998.
- Akıntürk Turgut/Ateş Derya, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, C. II, Yenilenmiş 20. Bası, Beta, İstanbul 2017.
- An Ahmet, Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine Yazılar, Kıvılcım Yayınları, Lefkoşa 1999.
- Ayan Serkan, Evlilik Birliğinin Korunması, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2004.
- Çakıcı Mehmet/Düşünmez Selma/Çakıcı Ebru, Kuzey Kıbrıs'ta Kadına Yönelik Şiddet, Kıbrıs Türk Ruh Sağlığı Derneği Yayınları, Lefkoşa 2007.
- Dural Mustafa/Öğüz Tufan/Gümüş Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022.
- Feyzioğlu Feyzi Necmeddin, Aile Hukuku, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1979.
- Gümüş Mustafa Alper, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185-281), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.
- Hausheer Heinz/Reusser Ruth/Geiser Thomas, Die Wirkungen der Ehe im allgemeinen, Art.159-180 ZGB Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Eherecht, BK-Berner Kommentar Band/Nr.II/1/2, Auflage 2, Stämpfli Verlag, Bern 1999.
- Kılıçoğlu Ahmet, Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2022.
- Kılıçoğlu Ahmet, Katkı- Katılma Alacağı, Gözden Geçirilmiş 9. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2021 (Anılış: Katkı- Katılma Alacağı).
- Köprülü Bülent/Kaneti Selim, Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989.
- Neocleous Andreas/Bevir David, Legal History, Editör: Dennis Campell, Introduction to Cyprus Law, New York 2000.
- Öztan Bilge, Aile Hukuku, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2004.
- Tekinay Selâhattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990.

Makaleler

- Akgün Sibel, "Atatürk İlke ve İnkılaplarının Kıbrıs'a ve Kıbrıs Türk Kadınlarına Yansımaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara 2006, C.22, S, 64-65-66, s. 415-436.
- Alibaba Arzu, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tahkim", *Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi*, İstanbul 2023, C. 12, S. 1, s. 3-64.
- Badur Emel, "Ailenin Korunması Alanındaki Son Gelişmeler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2009, S. 84, s. 63-92.
- Ceylan Ebru, "Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2013, S. 109, s. 13-54.
- Çamlıca Berat, "İstanbul Sözleşmesi ve Yargısal İçtihatlar Açısından Eş Kavramının Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2020, S. 150, s. 137-155.
- Doğan Murat, "Türk Medeni Kanunu'nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2003, C. 52, S. 4, s. 93-129.
- Ercoşkun Şenol, Kübra: "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bir İnceleme", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Ankara 2019, S. 13, s. 423-459.
- Ertürk Şükran/Özdamar Demet, "Kadınlara Karşı Şiddet ve Ayrımcılık", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İzmir 2009, C. 11, s. 1169-1218.
- Güven Kudret, "4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Getirdiği Hukuki Tedbirler", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 1995, S. 2, s. 1-28.
- Kahveci Nalan, "6284 sayılı Kanun Kapsamında Tedbir Kararları", *Ankara Barosu Ulusal Kongre Yeni Yasal Düzenlemeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Esasları ve Usulü Kongresi*, 4-5-6 Nisan 2013, Ankara 2013, s. 451-466.
- Kılıçoğlu Yılmaz Kumru, "Evlilik Birliğinin Korunması", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2015, S. 120, s. 423-464.
- Koçhisarlıoğlu Cengiz, "Aile Hukukunda Eşlerin Eşitliği", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 1988, C. 40, S. 1, s. 251-279.
- Mertan Biran/Bayraktar Fatoş/Pehlivan Gözde/Maner Uğur/Hüsnü Şenel/Çelik Düriye, "Knowledge and Attitudes towards Domestic Violence against Women: The Case of North Cyprus", *Kadın/Woman*, Gazimağusa 2000, S.13, s. 47-60.
- Nicolaou Eliana, "Recent Developments in Family law in Cyprus", 1996 International Survey of Family Law, Cambridge 1996, s.121-134.
- Özada Nazım Ayşe/Köseoğlu Mualla, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sosyal Hizmetlerin Yapısı ve İşleyişine Eleştirel Bir Bakış", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Ankara 2019, C. 30, S. 2, s. 665-689.
- Sampson Martha Hayes, "An Overview of Divorce Law in Cyprus: Modernization and Shortcomings", *Sri Lanka Journal of International Law*, Sri Lanka 2005, C.17, s. 100a-113.
- Serozan Rona/Başoğlu Başak/Kapancı Berk, "Aile Hukukunun Özellikleri, İlkeleri ve Gelişimi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. İlhan Uluşan'a Armağan, İstanbul 2016, C. 15, S. 2, s. 531-560.

- Şıpka Şükran, "Aile Konutu ve Diğer Eşin Rızasına Bağlı İşlemler", Editörler: Özbey Esin/Dayı Munise/Bülbül Yasemin, Yeni Medeni Kanun'un Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Uygulaması Sempozyumu, Ankara 2003, s. 35-52.
- Turhan, Turgut: "Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2008, C. 57, S. 2, s. 253-286.
- Yağcıoğlu Ali Haydar, "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, İzmir 2017, C. 19, s. 913-966.

İnternet Kaynakları

- <https://basimevi.gov.ct.tr/Portals/6/2021/85.pdf?ver=2021-04-15-195955-4530>
- https://soscocukkoyu.org/wp-content/uploads/2022/04/SOS-%C3%87ocuk-Haklar%C4%B1-Durum-Analizi_2015_TR.pdf
- https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n462716-ktams-toplumsal-cinsiyet-esitligi-dairesi-derhal-aktif-hale-getirilsin
- <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx>
- <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikarararsonuc.aspx?nerde=ya&yile=>
- <https://www.scribd.com/document/153326630/DV-report-3>
- <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>